

Szalárdi Sz. Mihály

Gaszner Ambrus Kolozsvár-városi sáfárpolgár 1634. évi számadáskönyvének november 10-i kiadási tételei között számolja el: "Vrunk eő Nagysága az kyss Scolában lako Rectort kűldy Nemetországban tanulni adtu[n]k (4 lovat és szekeret Zilahig, fizettek érette) fl. 2 den. 50."¹⁾

Tudnivaló, hogy az unitáriusok nagy (vagyis régebbi) iskolájával ellentétben a kis (vagyis újabb) skóla elnevezés alatt a reformátusok tanintézetét értették. Ekkor tehát ennek igazgatóját küldötte öregbik Rákóczi Fejedelem külső országokbeli bujdosásra.

A fellelhető nyomokat követve, ennek az ifju embernek további jelentkezését a hollandiai Leydában tanuló Haller Gábor naplójában leljük meg. E szerint ugyanis 1635 február 22-én "Allatae sunt litterae Dantisco a Michaele Salardino, ubi de 180 Ducatis ab ill. Principe missis scribit." Öt nappal ezután: február 27-én "exaravi literas Dantiscum ad D. Salardi, ut illos 180 ducatos ab ill. Principe missos ibi mercatori cuidam nomine Jacobo Breine tradat, cujus factor Verstrateus junior hic mihi satisfecit." Végül pedig április 14-én "Vettem el az 180 aranyat, melyet az fejedelem ő nagysága küldött Szalárdi uram által."²⁾

Tehát a kis iskola rektora Kolozsvárról Zilah felé elindulva, Sárospatakon keresztül, majd a Beszkideken át, onnan a San-, majd a Visztula mentén a tengerpartján elterülő Danzigig folytatta szárazföldi útját. Ide megérkezve, értesítette a Leydából hazafelé készülő Hallert, hogy ő hozza magával Rákóczi pénzküldeményét. Haller ugyanis a katolikus hitről a reformátusra térvén át, ezért apja nem akart tudni róla, a továbbtanulni vágyó ifjút így soroz-

1) Sáfár. 1634. 221.

2) ETA. IV. 26.

ta a fejedelem a többi alumnusai közé; öt esztendeig tartott künn való tanulása után ezért küldötte ő az utiköltséget.

Szalárdi Danzigban hajóra ülve, a Balti-tengeren hajókázott nyugati irányban, majd Dániát megkerülve, Amsterdamban kötött ki. Innen azután Leydába ment át.³⁾ Itt először 1635 május 21-én találjuk meg, ugyanis a 26 esztendős Michael Salardi Ung(arus) e napon iratkozott be az akadémia teológiai karára. Leydai tanulása idejéből még csak egyetlen adat ismeretes, mégpedig Maros-Vásárhelyi Szóócs János 1636 október 1-én ugyancsak Leydában tartott teológiai tárgy vitatkozását jórésztben itteni tanuló társainak ajánlotta; ezek között nevezi meg Szalárdi Mihály-t, a kolozsvári iskola volt igazgatóját is.⁴⁾ Ez az adat tehát határozottan igazolja az 1634 november 10-én utba indult kis skolabeli rektorral való azonosítás helyességét.

Külső országokbeli bujdosását továbbnyomozva, a franekerai egyetem anyakönyvében jelentkezik az 1637 február 14-én beiratkozott Michael Szonasi (talán Szénási?) Szalárdi Theol(ogiae) Stud(iosus).⁵⁾ E névbejegyzés, ha netalán elferdítve is, de megőrizte ennek az ifjunak nemcsak származási, hanem családnevét is.

Ezek után Szalárdi életének biztos fonálát elveszítjük s így csak azt állapíthatjuk meg, hogy az 1609. esztendő táján született a bihar-megyei Szalárdon. Volt-e vajjon valamelyes köze a fejedelmi viceszekretárius, levéltáros, krónikairó Szalárdi Jánoshoz? - bár lehetséges, de megállapítani mégsem tudjuk. Mindkettőjük személyét különben a tudós gr. Kemény József összetévesztette, ami azután a krónikairó életének rajzával kapcsolatosan lényeges hibát váltott ki.⁶⁾

Az egyeztetés során még azt is bizonyosnak tarthatom, hogy a teológus Szalárdi is Váradon végezhetette tanulását, onnan hozott azután Kolozsvárra. Ez alighanem 1631 őszeinek elején történt, minthogy Tolnai Dali János, az előző rektor, akkor indulhatott idegen országokba való bujdosásra, ő pedig 1634 őszen vált meg az iskolától s indult fejedelmi támogatással külső országokba.

3) Az utirányt Haller hazafelé térő útja alapján jelöltem ki.

4) RMK. III. 1515.

5) TT. 1886: 604.

6) Uj Magyar Múzeum. 1855: I. 233-50.

Idehaza már Nagyváradon is találkozunk egy Michael Szalárdi nevű prédikátorral, az azonban - Lampe szerint - évszám megjelölése nélkül Keserői Dayka János ottani lelkipásztorkodása előtt szolgált. Ezt az adatot azonban Csernák az 1636-37. évekre helyezi, bárha ez az időpont is kissé korainak látszik,⁷⁾ éppen ezért nem is fogadható el.

Ugy látszik, hogy a Rákócziak udvarában a biharmegyei Szalárd község tanult fiai megfelelő elhelyezést kaptak. Így láttuk már a krónikairól Szalárdi Jánost, azután Ferenc nevű öccsét.⁸⁾ A borsói kastély 1638 december 23-i leltározói Nicolaus Szalárdi et. Joannes Makczay⁹⁾ legalább is kancelláriai iródeákok voltak. Nem sokkal azután még egy Szalárdi Miklóssal találkozunk, aki nagyon valószínűleg azonos az előbb megnevezett leltározóval. Ugyanis ez a másik Szalárdi Miklós 1634-ben kiadott Gyulafehérvárt egy "Az Istennek Kereszt-viselő hiveit az békességgel való tőrésre indító levél számú Vigasztalo Szok" című könyvecskét, amelyet Báthori Zsófia ifjabb fejedelemasszonyának ajánlott, mint "Nagyságod Méltatlan és legh kissebik Udvari szolgája."¹⁰⁾ Végezetül elöttünk áll ez a Szalárdi Mihály, akit, külső országokból hazatérve, az 1637 június 14-én tartott debreceni zsinaton a biharmegyei Szentjobra, avattak fel udvari pappá.¹¹⁾

7) Lampe Fr., A.: Historia Ecclesiae Reformatae. 637.-Csernák Béla: A ref. egyház. Nagyváradon. N.-várad, 1934. Táblázat.

8) Herepei J.: Szalárdi János halála ideje. EM. 1939: 294.

9) Makkai László: I. Rákóczi György birtokainak gazdasági iratai. Bp. 1954. 315.

10) RMK. I. 741.

11) Borovszky Samu: Tiszántuli ev. ref. papok 1597-1679. Bp. 1898. 20.